

Sömürgecilerin Tanzania Emelleri

Soru: Tanzania, Afrika'nın siyasi olarak en istikrarlı ülkelerinden biri ve Güney Afrika Kalkınma Topluluğu'nda (SADC) rol oynamakta. Eski sömürgecisi Britanya ile sarsılmaz ilişkilere sahip. Ama Amerika ve Çin'in Tanzania'daki hareketliliği de göze çarpıyor. Amerika ve Çin'in bu ülkedeki etkisinin limiti nedir? Tanzania'da uluslararası bir çatışma yaşanıyor mu? SADC grubu neden kuruldu?

Cevap: Yukarıdaki soruların cevabına netlik kazandırmak için aşağıdaki hususlara bir göz atacağız:

Birincisi: Tanzania bir İslam ülkesidir. Yüzde 60'tan fazla Müslüman nüfusa sahip. Hicri birinci yüzyılın sonunda İslamiyete girdi. Ancak Portekiz, Alman ve İngiliz sömürgeciliği gibi İslam düşmanı sömürgecilerin saldırısına uğradı. Şimdi de Amerika müdahale yolunda... Stratejik konumu, sömürgeci ülkeler için Tanzania'yı önemli hale getirmekte. Doğu sınırı Hint Okyanusuna bakıyor ve Afrika Büyük Göller bölgesinde yer alıyor. Bu yüzden sömürgecilerin Afrika derinliklerine sızma ve sömürme kapılarından biri olmuştur. Tanzania resmi bağımsızlığını 1961'in sonunda elde etti, ne var ki İngiliz etkisi egemenliğini korudu...

İkincisi: İngiltere, sömürgecilik karşıtı kurtuluş hareketine liderlik ediyor gibi görünen Julius Nyerere'yi Tanganika devlet başkanı olarak atadı! Daha önce Julius Nyerere, bağımsızlıktan önce bölgeyi yöneten İngiliz hükümetinde bakanlık yapmıştı. İngiltere, 1964'te Zanzibar'ı Tanganika'ya ilhak etti. Böylece planı doğrultusunda Tanzania Birliği kuruldu. İngiltere, Afrika'da eski sömürgeciliğin yerini alma çalışmasına başlayan Amerika karşısında durmak için çizmişti bu planı. Nyerere, Tanzania'yı 1985 yılına kadar demir ve ateşle yönetti. İngiliz nüfuzunu yerleştirmek için uğraştı ve İslam'la savaştı. Pek çok Batı ajanının yaptığı gibi kapitalist sistemi uyguladığı sırada devrimci sosyalist kisvesine büründü!

Üçüncüsü: Müslümanların çoğunlukta (%60'tan fazla) olması nedeniyle seçimler olduğunda devlet başkanı Müslümanlardan seçilmesin diye, 47. maddenin üçüncü fıkrasında "Devlet başkanı adayının birliğin bir kesiminden (Tanganika veya Zanzibar) yardımcısının da diğer kesiminden olmasını" öngören bir anayasa geliştirildi. Devlet başkanlarının, dönüşümlü olarak Hristiyanlar ve Müslümanlardan olması gerektiğine dair bir anlayış var ama anayasal değil. 1961'in sonundan 1985'e kadar uzun süre iktidarda kalan Hristiyan devlet başkanı Julius Nyerere'nin ölümü sonrası Müslüman kökenli Hassan Mwinyi (1985-1995) iktidara geldi. Ardından Hristiyan Benjamin William (1995-2005) ve onun ardından da Müslüman kökenli Başkan Mirecho Kikwete (2005-2015) göreve geldi. 2015'te de geçen yıl ölen Hristiyan John Magufuli iktidara geldi. Ölümü sonrası Müslüman kökenli yardımcısı Samia Hassan, 19 Mart 2021'de devlet başkanlığı görevini üstlendi. Hassan, Birlikte Zanzibar hükümetinde bakandı. 2014'te Birlik İşlerinden Sorumlu Devlet Bakanı olarak atanmıştı. 2015'de Başkan John Magufuli tarafından Başkan Yardımcısı olarak seçildi. Samia Hassan, ülkeyi yöneten, tek başına iktidarda olan, daima yüksek oranda oy alan Nyerere'nin partisi Chama Cha Mapinduzi (CCM) partili pek çok kişiyi atlayıp geçti. 2020'deki son devlet başkanlığı seçimlerinde, Nyerere'nin partisi yüzde 84,39 oy aldı. Böylece CCM adayı Magufuli ve yardımcısı Samia Hassan'ın ikinci kez zafer elde etmesi, Tanzania yöneticilerinin hâlâ Britanya'nın uydusu olduklarını kanıtlar. Çünkü Nyerere'nin İngiliz yanlısı partisi hala devlete hâkim... Samia Hassan, dönüşümlü olarak iktidar olmak siyasi geleneğini sürdürmek için eski ekonomik işlerden sorumlu başkan yardımcısı Hristiyan Philip Mbango'yu yardımcısı olarak atadı. Devlet başkanı Samia Hassan, Ocak 1960 Zanzibar doğumlu. Zanzibar, yarı özerktir ve Müslümanların sayısı yaklaşık yüzde 99'dur. Daha sonra Hassan, Tanzania'da Kamu Yönetimi okudu, ardından İngiltere'deki Manchester Üniversitesi'nden mezun oldu. Sağ elinde Kur'an-ı Kerim ve başörtülü olarak anayasa

yemini etti. Özellikle muhalefete karşı yumuşak tavrı nedeniyle Müslüman ülke halkı arasında iyi bir nam saldı...

Dördüncüsü: İngiltere, Tanzanya'ya siyasi ve ekonomik açıdan büyük ölçüde önem veriyor. Siyasi yönden, Afrika'nın derinliklerine sızma ve sömürme portalından biri olması Tanzanya'yı İngiltere için önemli hale getiriyor. İngiltere, İslam'ın yayılmasını önlemek, sömürgeciyi reddeden, meydan okuyan Müslümanlar ve İslam ile mücadele etmek için uğraş verdi. Ayrıca Tanzanya'yı kaybetmesi, bazı komşu ülkelerini de kaybetmesine neden olacaktır. İngiltere, Kenya, Malavi, Zambiya ve bölgedeki diğer ülkelerde hâlâ nüfuz sahibidir. Ekonomik açıdan İngiltere, madencilik, imalat ve tarımsal üretim gibi sektörlerin yanı sıra Tanzanya çayının en büyük doğrudan yabancı yatırımcısıdır. Özellikle otomobil ve elektronik cihazlarda Tanzanya pazarına İngiliz ürünleri hâkim.

Beşincisi: Aynı şekilde Amerika da, Tanzanya'ya büyük ölçüde önem veriyor. Her şekilde Tanzanya'ya sızmaya ve eski sömürgeciliğin yerini almaya çalışıyor. Tanzanya, ilgi göstermek ve Amerika'ya çekmek için Amerikan başkanlarının ziyaret ettiği birkaç Afrika ülkesinden biri... Oğul Bush, 17 Şubat 2008'de, Obama da 01 Temmuz 2013'de Tanzanya'yı ziyaret etti. 1998'de Darüsselam'daki Amerikan büyükelçiliği patlamalarında ölen 11 Amerikalının onuruna ABD büyükelçiliğinin önündeki anıtın temel taşı Obama koydu...

Altıncısı: Böylelikle siyasi çatışmanın, kadim sömürgeci İngiltere ile Amerika arasında döndüğü söylenebilir. ABD, İngiliz nüfuzunun yerini almak için Tanzanya'ya nüfuz etmeye çalışıyor. Her iki ülke de, amaçlarına ulaşmak için sinsi sömürgeci araçlar kullanmakta:

1- Amerika, 2020'de yapılan seçim sonuçlarına itiraz etti. Devlet başkan Magufuli'nin seçimleri kazandığı duyurulduktan sonra ABD Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Morgan Ortagos, 30 Ekim 2020'de Twitter paylaşımında, "Seçim usulsüzlükleri ve silahsız sivillere karşı güç kullanımına ilişkin güvenilir raporlardan endişe duyuyoruz. Sorumlu kişiler hesaba çekilecek." diye yazdı... Ayrıca Amerika, siyasi kaos yaratmak ve iktidardaki Britanya partisinin egemenliğini kırmak için Chadima Partisi başta olmak üzere muhalefetin taleplerini benimsiyor... Fakat muhalefet hala zayıf. 2020'de yapılan devlet başkanlığı seçimlerinde muhalefetteki Demokratik ve İlerleme Partisi'nin (Chadima) adayı pek fazla oy alamadı. Adayı Tondo Liso yüzde 13.03 oy aldı. Chadima partisi adayı, "Tarihimizde eşi görülmemiş bir sahtekârlığa tanık olduk" diyerek seçim sonuçlarını tanımadı. Yine Amerika, ayrılık özellikle de Zanzibar'ın Tanganika'dan ayrılma çağrılarında yararlanmakta... Tanzanya'daki yönetimi etkilemek için IMF'yi bir araç olarak kullanmakta!

2- İngiltere ise, Amerika'nın Tanzanya'da kullanmaya çalıştığı kapıları kapatmak için her zaman olduğu gibi siyasi sinsiliği yöntemince hareket ediyor. Bir yandan Amerika ile anlaşmış gibi görünürken, diğer yandan farklı bir politikayı izliyor:

A- Seçimlerle ilgili olarak İngiltere, çok yüzlü bir açıklama yaptı. İngiltere Afrika İşlerinden Sorumlu Bakan James Duddridge, 30 Ekim 2020'de Twitter paylaşımında, "Birleşik Krallık, usulsüzlüklerle ilgili bilgilerden endişe duyuyor." diye yazdı ve şeffaf bir soruşturma yürütmeye" çağırdı. Siyasi partileri "barışçıl bir çözüm bulmaya" teşvik etti. Böylece Amerika'yı memnun etti ama seçim sonuçlarına itiraz etmedi ve Amerika'nın "Seçim usulsüzlükleriyle ilgili güvenilir raporlar var" ya da "yetkililerin hesaba çekilmesi" açıklamalarına benzer açıklama yapmadı!

B- Muhalefete gelince, terör suçlamalarından beraat eden İslamcı bir grubun liderleri, Tanzanya yarı özerk Zanzibar bölgesinin bağımsızlığına çağrıda bulundu. "Sivil toplum grubu Al-Hashd vel Daveti İslamiye veya UAMSHO'nun önde gelen liderleri, sekiz yıllık tutukluluğunun ardından serbest bırakıldılar. Farid Hadi ve Musallam Ali Musallam Salı gecesini serbest bırakıldı. Savcılık Direktörü Sylvester Mwakitalu gazetecilere yaptığı açıklamada, haklarındaki tüm suçlamaların düştüğünü doğruladı... (06/16/2021 <https://apnews.com/>) Ayrıca son haftalarda, bazı yasaklı Swahili

gazetelerinin yeniden faaliyete başlamalarına izin verildi. Devlet başkanı Samia Saloh Hassan, Chadima üyeleri de dâhil olmak üzere pek çok düşünce mahkûmu hakkında af yayınladı.

C- IMF konusuna gelince, devlet başkanı Hassan Mwinyi IMF'yi Tanzanya'dan "kovmuş"tu. Çünkü para birimini devalüe etme, fiyatları yükseltme ve ücretleri dondurma gibi insanların sıkıntılarını artıran koşullar dayatmak istemişti. Ki kredi talep eden her ülkede aynısını yapıyor. Ancak IMF, Tanzanya'ya 567 milyon dolarlık kredi sağlamak için Korona salgınının yansımalarından yararlandı. "Korona salgınının turizm sektörünün çökmesine yol açtığını ve finansman ihtiyacını daha da artırdığını" söyledi. (08.09.2021 Bloomberg) Tanzanya hükümeti krediyi almayı kabul etti. Şunu bilmek gerekir ki, Tanzanya Korona salgınını kabul etmedi ve Korona'dan korunmak için önlemler almadı. Ancak IMF ile ilişkilerini iyileştirmeyi ve takip ettiği İngiliz yaklaşımına uygun olarak Amerika ile çatışmamayı yeğledi!

D- Sonra en önemlisi, Güney Afrika Kalkınma Topluluğu'nun (SADC) kurulmasıdır. Güney Afrika Kalkınma Topluluğu, 17 Ağustos 1992'de Güney Afrika Kalkınma Koordinasyon Konferansı yerine kuruldu. 1 Nisan 1980'de Angola, Botswana, Lesoto, Malavi, Mozambik, Eswatini, Tanzanya, Zambiya ve Zimbabve'den oluşan dokuz üye ülke, Botswana'da Güney Afrika Kalkınma Koordinasyon Konferansı'nı kurmuştu. Güney Afrika, Namibya, Mauritius, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Madagaskar ve Seyşeller'in katılmasının ardından şuan SADC'nin üye sayısı 15'tir. İngiltere, bölgedeki etkisini korumak ve Amerikan etkisinin gruptaki ülkelere müdahalesini önlemek için SADC'yi kurdu. Çünkü Amerikan Petrol Şirketi (Anadarko) 2010'da Müslümanların yaşadığı Mozambik'in kuzeyindeki (Cabo Delgado) eyaleti kıyısında bulunan (Rovuma) havzasında büyük doğal gaz rezervleri keşfetmişti... 2017'de de bu rezervler kanıtlandı. 2017'de Financial Times gazetesinde yer alan bir makaleye göre "Bitişik iki blokta gaz bulundu. Her birinde yaklaşık 75 trilyon metre küp kanıtlanmış rezerv var. Uzmanlara göre bu rezervler, İngiltere, Fransa, Almanya ve İtalya'ya 20 yıldan fazla bir süre gaz tedarik edecek yeterlilikte." 2017'de gaz keşfi kanıtlandığında, İngiltere, Amerika'nın Mozambik'e müdahale eğilimini fark etti. Ensar al-Sunnah vel Jama'a adlı yerel bir grup liderliğinde, giderek artan eylemlerde (isyan) buna eşlik etti. Ardından Amerikan yanlısı Ruanda, bu (isyan) karşı Mozambik'e yardım teklifinde bulundu. Böylece Mozambik'i ayarttı, Mozambik de kabul etti... 9 Temmuz 2021'de Ruanda, Mozambik'in çağrısı üzerine kuzeydeki Cabo Delgado eyaletinde uzun süredir devam eden İslamcı isyanı bastırmaya yardım etmek için 1000 kişilik polis ve asker gücü konuşlandırdı... Ruanda Amerikan yanlısı olmasına rağmen Mozambik, Ruanda'dan yardım istemeyi yeğledi!

Yedincisi: Bunu fark eden İngiltere, üyesi olduğu Mozambik'in durumuna çözüm getirmek için SADC grubunu harekete geçirdi:

1- Zirve sırasında Güney Afrika Kalkınma Topluluğu SADC üyesi ülke liderleri, SADC askeri yedek güç konuşlandırılması ve bu ülkeye konuşlandırmak için Mozambik'in kuzeyindeki Cabo Delgado eyaletine mali destek sağlanması taahhütlerinden ötürü üye ülkeleri övdüler. (21.08.2021 <https://africa.sis.gov.eg/>)

2- SADC üyesi olmayan Amerikan yanlısı Ruanda, Mozambik'in kuzeyine 1000 asker konuşlandırınca, bir dizi SADC üyesi itiraz etti. "Ruanda güçlerinin konuşlandırılması bazı SADC üyelerini öfkeliendirdi. Çünkü Ruanda'nın asker göndermesi SADC'nin şemsiyesi altında değildi... SADC üyesi olmayan Ruanda'nın Mozambik'e yardım gerekçesinin bir "felaket reçetesi" gerekçesi olduğunu savundular." (22/07/2021 <https://www.defense-network.com>) Böylece Amerika'nın, Ruanda'nın Mozambik'e yaptığı yardım yoluyla müdahale girişimlerini fark eden İngiltere, Ruanda'yı Mozambik'te yalnız bırakmamak için örgütü SADC aracılığıyla hemen Mozambik'e askeri yardım gönderdi.

3- Bloomberg'in bir raporuna göre, "Güney Afrika Dışişleri Bakanı G7 toplantısında, "Fransa, Avrupa Birliği ve ABD Dışişleri Bakanı ile görüşme fırsatım oldu. Onlara, bu konuda SADC'nin liderlik etmesi gerektiği görüşümüzü açıkladım." dedi. (<https://www.bloomberg.com/news/newsletters/2021/8/13>)

4- Bu yakınlarda grup, doğal gaz zengini Cabo Delgado eyaletinin ekonomik ve sosyal yeniden inşasını desteklemek için 18 Ocak 2022'de Malavi'de bir zirve düzenledi. Mozambik'in nüfusu yaklaşık 30 milyon, Müslüman nüfusu ise yüzde 20 civarında. Bu bölgedeki gaz miktarının 75 trilyon metreküp olduğu tahmin ediliyor. Konferansta, Mozambik'in desteklenmesi, silahlı hareketlerin etkin olduğu bu eyalette barışın, güvenliğin, sosyal ve ekonomik canlanmanın güçlendirilmesi önlemleri kabul edildi. Mozambik'te terörizm ve aşırılık yanlılarıyla mücadeleye devam sözü verildi. SADC grubuna başkanlık eden Malavi Devlet Başkanı Lazarus, "Grubun Mozambik'in Cabo Delgado bölgesini barışçıl, güvenli ve istikrarlı tutma kararlılığına vurgu yaptı. Zirvenin, terörle mücadelede Mozambik'teki SADC misyonunu gözden geçirme olanağı sağladığını belirtti..." (18.01.2022 <https://www.spa.gov.sa>)

Sekizincisi: Çin'in çabalarına gelince, çabalarına şu ana kadar siyasi etkiden daha çok ekonomik etki hâkimdir. Çin ile ekonomik yakınlaşma, Amerika'yı kızdırmak için. Bu durum iyice düşünüldüğünde, Tanzanya'nın ekonomik koşullarını hafifletmek, IMF'nin yani ABD'nin hâkimiyetinden kurtulmak için Çin ile ekonomik ilişkilerini güçlendirme çabası içerisine girdiği görülür. Tabii tüm bunlar İngiltere'nin direktifiyle olmaktadır. Bu nedenle Tanzanya, Çin'in Tanzanya'daki projelerini finanse etmek için Çin ile ekonomik ve teknik işbirliği anlaşmaları imzaladı. 10 milyar dolarlık yeni bir liman ve 30 milyar dolarlık sıvılaştırılmış doğalgaz terminali inşası, 3 milyarlık demir ve kömür madeni projesi gibi on milyarlarca dolarlık projelerin finansmanı için de görüşmeler yürütülüyor. Şi Ping, 22 Haziran 2021'de Samia Hassan ile yaptığı telefon görüşmesinde, "Çin'in, Tanzanya'nın kalkınma stratejileri doğrultusunda Çin-Afrika İşbirliği Forumu Pekin Zirvesi'nin sonuçlarını uygulamaya, tarım, ulaşım, iletişim, turizm ve enerji gibi alanlarda işbirliğini genişletmeye hazır" olduğunu söyledi. Samia Hassan ise, "Tanzanya'nın, Kuşak ve Yol'un ortak inşaatı için Çin ile çalışmaya hazır olduğunu, Çin-Afrika İşbirliği Forumu Pekin Zirvesi'nin sonuçlarını ciddi bir şekilde uygulayacağını, Çin-Afrika ilişkilerini daha da güçlendireceğini" belirtti. (22.6.2021 CGTN)

Dokuzuncusu: Bundan SADC grubunun hala İngiltere'nin güdümünde olduğu anlaşılıyor. Çünkü SADC'de, uydusu rejimlerin desteğiyle İngiliz etkisini güçlendirmek için kararlar alınıyor. Buna göre hem Tanzanya hem de SADC'nin İngiltere'nin güdümünde olduğu söylenebilir. Amerika'nın Mozambik'e sızma girişimleri, başarı ile başarısızlık arasında gidip geliyor. Henüz girişimleri istikrarlı değil.

Bu faktörlerden ötürü Tanzanya ve Mozambik, uluslararası çatışmaya aday. Yani SADC ve üye ülkelerinde nüfuz sahibi İngiltere ile, İngiltere yerine özellikle Mozambik'te nüfuzunu genişletmeyi arzulayan Amerika arasındadır. Bu Afrika ülkelerini krizlerinden ve sömürgeciliğin pençelerinden ancak İslam'ın yönetimi kurtaracaktır. İslam âlemlere rahmettir.

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ "Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." [Enbiya 107]

H.01 Ramazan 1443

M.02 Nisan 2022